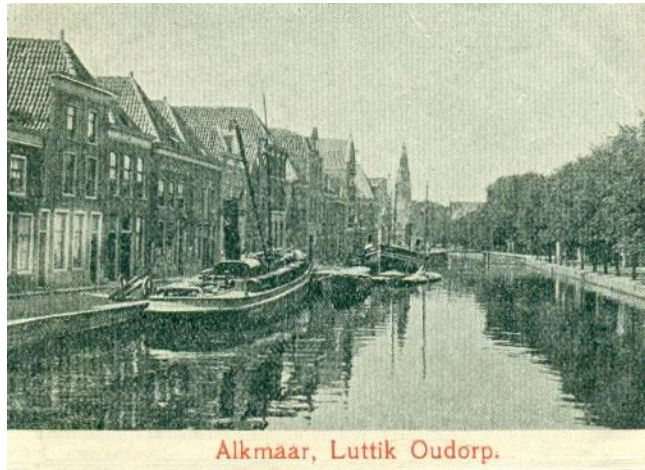

J.C. Baan & Co. - Alkmaar Cacao, chocolade, thee en koffie

De firma Baan begon net als vele andere koffie- en theebedrijven in de 19de eeuw met een winkel in "koloniaalwaren", een kruidenierswinkel, van J. Baan Sr. aan de Luttik in Oudorp bij Alkmaar. Hieruit is de N.V. Handelsmaatschappij "Anker" van J.C. Baan Jr. & Co. op hetzelfde adres ontstaan, die zich bezighield met de handel in koffie, thee en cacao.

Plaatje uit een van de kalenderalbums van Bakker (25 september 1905)

Eind 19^e eeuw richtten Baan en Co. in Engeland de Anchor Tea Company op en een koffiebranderij aan de Mosterdsteeg in Alkmaar. In 1899 volgde een filiaal in de Hartenstraat in Amsterdam. De kruidenierswinkel van de Weduwe J. Baan Sr. in Oudorp bleef tot ver in de 20^e eeuw bestaan.

Voordat de Anker Maatschappij begon aan de thee-plaatjes werd meegedaan aan de zwartjes-rage.

De uit de handelsmij. gegroeide fabrikantenfirma J.C. Baan & Co. is vooral bekend als het koffie- en theebedrijf dat het bijzondere insectenalbum heeft uitgebracht. Baan Jr. en zijn compagnon hadden echter naast de "Eerste Nederlandsche Electriche Inrichting tot het geheel machinaal bewerken en verpakken van Thee en Koffie", zoals het bedrijf in het insectenalbum wordt aangeduid, in Alkmaar ook nog een cacao- en chocoladefabriek met de naam "Alcmaria". Door beide bedrijven zijn in het eerste kwart van de eeuw bijzondere plaatjesalbums uitgegeven.

De cacao- en chocoladefabriek Baan werd aanvankelijk nog niet Alcmaria genoemd. Zowel bij de Golden koffie, thee en cacao van de Anker Mij. als bij de Baan's chocolade werden vóór 1908 al series van 6 reclamechromo's van automatenformaat verspreid, die door diverse bedrijven zijn uitgegeven. Opmerkelijk is dat die niet door een handel in reclame-artikelen werden geleverd maar werden gedrukt in de "Eigen Electriche Drukkerij".

Rond 1908 verscheen bij Anker het eerste album, het "Album Thee-

plaatjes" dat ook is uitgegeven door koffie- en theebedrijf Keg. Dit wordt hier niet behandeld; hiervoor wordt verwezen naar Keg.

Vanaf 1911 werd geadverteerd met "Alcmaria" chocolade en cacao. Bij de Alcmaria chocoladerepen zijn twee grote albums met topografische fotoplaatjes uitgebracht. De repen kregen de opmerkelijke naam Kiek Chocolate, en er werden van 1913 tot 1915 "kiekjes" – fotootjes – van Alkmaar en omgeving bij verspreid, die beschouwd kunnen worden als zwartjes. Merkwaardig laat,

aangezien de zwartjes hun hoogtijdagen hadden rond 1905.

Er werd een album bij uitgegeven, nog uitgevoerd als inschuifalbum. Het onderscheid met andere zwartjes-albums is echter dat de nummers en de titels van de plaatjes ook op de albumbladen zijn afgedrukt. Bij inzending van een volledige serie plaatjes kon bovendien een "kiektoestel" gewonnen worden.

In 1920 begon Alcmaria een tweede serie fotoplaatjes van Alkmaar en omgeving, die werden uitgegeven tot 1925, nu met een zeer laat insteekalbum zonder opdruk op de pagina's. Opmerkelijk aan dit album is dat de directeur van de fabriek zijn naam groot op de voorkant gezet heeft.

Telegram!

E. FABER, Koekfabrikant, GRONINGEN.

Album met 96 kiekjes ontvangen. Compleet Goers' Fototoestel van Ivens & Co. ter waarde van een honderd gulden heden verzonden. „ALCMARIA”.

WIE VOLGT??

VRAAGT

Alcmaria Cacao en Chocolate,

alsmede

BANO,

met kiekjes in iedere bus en elke tablet.

OVERAL VERKRIJGBAAR.

Het toestel wordt geëstaleerd bij IVENS & Co. te Amsterdam, Groningen, Den Haag en Nijmegen.

Krantenadvertentie over een gewonnen fototoestel op 10-10-1913

Tussen de twee Alcmaria albums in kwam koffie- en theefabriek Baan in 1915 met het album "Nederlandse Insecten", dat zo mogelijk nog opmerkelijker is, want het album is uitgevoerd zoals de "Plaatjes-Albums" van Verkade, de "Fotografiealbums" van Lindeboom en "Het Maanmannetje" van De Jong uit het eerste decennium, met reliëfplaatjes zoals in de befaamde dierkundeboeken van Hagelberg van 1881.

Een blad met in reliëf geperste keverplaatjes uit de Zoölogische Hand-Atlas van Hagelberg deel E.

Van de succesvolle Anker koffie en theemaatschappij die in 1899 in Nederland al meer dan 1.000 afnemers had en een theemaatschappij in Engeland is na 1915 niets meer vernomen. Waarschijnlijk is het bedrijf ten gevolge van de scheepvaartblokkade in de Eerste Wereldoorlog ten onder gegaan.

Na het tweede Alcmaria album werd het ook stil rond dit bedrijf. In mei 1929 ging de N.V. Cacao- en Chocoladefabriek Alcmaria in liquidatie.

BAAN01

Album.**Foto's Alkmaar en omstreken**

Album. Foto's Alkmaar en omstreken, Serie 1 – 96. (1913 – 1915)

8 ongenummerde dikke bladen met uitsparingen om 96 zwart-wit fotootjes in te schuiven, 6 per kant.

Prijs: 25 cents

Kenmerken

Inschuifalbum zoals alle zwartjesalbums, met stijve beplakte kft met Jugendstil opdruk in goud.

Er zijn geen tekstbladen. De enige tekst in het album zijn de onderschriften onder de plaatjes, die hetzelfde zijn als op de plaatjes. Op de binnenzijde van het voorplat is een grote reclame van Alcmara cacao en chocolade gedrukt (afgebeeld bij de inleiding hiervoor). Op elke pagina is plaats voor 6 plaatjes. De nummers zijn bovenaan naast de insteekvensters gedrukt. De vensters zijn liggend of staand opgenomen overeenkomstig de oriëntatie van het betreffende plaatje.

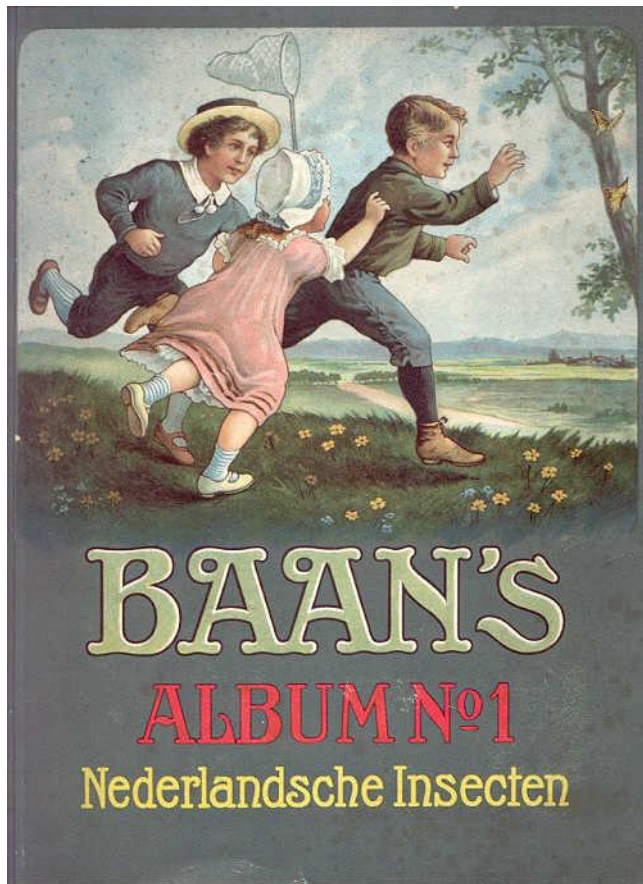
De echte fotoplaatjes zijn een fractie kleiner dan gebruikelijk voor zwartjes, namelijk circa 38 x 58 mm, en ze zijn bruinig afgedrukt. In een bovenhoek van elk plaatje is het nummer in wit ingevoegd, en de titel is in wit of zwart – wat het beste contrasteert – in schuine letters onderin het plaatje ingevoegd.

Op de achterkant van alle plaatjes is dezelfde tekst gedrukt over de verkrijgbaarheid van het album, zonder vermelding van de titel, en over de actie waarmee een “kiektoestel” (fototoestel) gewonnen kon worden. Daaraan zijn de plaatjes van dit album toch te herkennen.

Wij stellen hiervoor zeer mooie albums verkrijgbaar tegen inzending van 25 cents. De toezending geschiedt franco. De serie is compleet in 96 stuks. Wij hebben, om tot een algemeene bekendheid onze Kiekchocolade te komen, hieraan een passende reclame verbonden en wel als volgt: de eerste twee inzenders die ons de volledige serie in album ter inzage sturen, ontvangen daarvoor een kiektoestel ter waarde van fl. 100.-, de volgende 5 inzenders een dito van fl. 50.-, de volgende 10 inzenders een dito van fl. 25.-, de volgende 10 inzenders een dito van fl. 15.-, en de daarop volgende 40 inzenders een dito van fl. 10.-. Deze kiektoestellen worden gegarandeerd als prima werkend.
De reclame duurt vanaf heden tot 1. September 1915.

De eerste pagina van het Album Foto's Alkmaar en Omstreken

BAAN02A

Baan's Album № 1 Nederlandsche insecten

Nederlandsche Insecten door P. Teunissen, Redacteur van Land- en Tuinbouw van „Het Nieuws van den Dag”. Uitgave van J.C. Baan & Co te Alkmaar, Eerste Nederl. Electriche Inrichting tot het geheel machinaal bewerken en verpakken van Thee en Koffie. 1915

Op de voorkaft staat “Baan's Album № 1”. Er is echter geen volgend album verschenen, mogelijk als gevolg van de crisis in en na de Eerste Wereldoorlog. Achterop de plaatjes voor dit album is de N.V. Ankermaatschappij vermeld.

4 bladen met reclame, titelpagina, voorwoord en Inhoud, gevolgd door 80 genummerde pagina's tekst afgewisseld met 8 dikke, ongenummerde bladen voor het opklappen van 180 in reliëf geperste chromo's.

Prijs: 50 cent franco thuis gestuurd

Kenmerken

Dit fraaie, grote album (25 x 31,5 cm) is duidelijk een product van de firma Grünbaum in Kassel Duitsland, die ook de drie “Plaatjes-Albums” van Verkade (1903-1905), de Photographie-albums van Lindeboom (1905-1908) en Het Maanmannetje van De Jong (1910) maakte. Op de achterzijde is vermeld “Cladder & Jansen Amsterdam”, dat is de importeur voor Grünbaum. Dit is het laatste

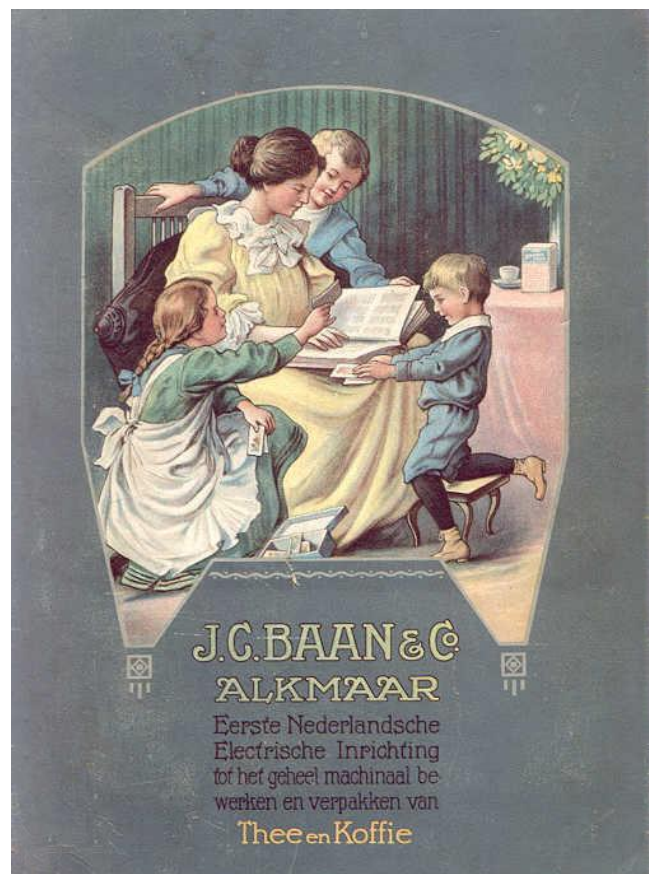
Nederlandse album dat op deze wijze is uitgevoerd.

De “halfzachte” kartonnen kaft is uit één stuk en is met lengterillen scharnierend gemaakt. De kaft is geheel grijsblauw geveerd en is – net als de genoemde oudere albums – voor en achter bedrukt met opvallende illustraties. Het album is niet ingebonden; het binnenwerk is op een gaas geniet en dat is in de kaft geplakt. Daardoor komen van dit vrij zeldzame album veel exemplaren voor die uit elkaar gevallen zijn. De kaft steekt aan alle kanten bijna een halve centimeter buiten het binnenwerk uit; hierdoor breken de zachte randen af. De kaft komt in diverse verkleuringen voor, van oorspronkelijk tamelijk donkere blauwgrijs tot lichter blauwgroen.

De tekstbladen zijn van hoge kwaliteit kunstdrukpapier dat weinig verzuringsvlekjes vertoont. De veel dikkere plaatjesbladen zijn van dezelfde kwaliteit.

De fraaie, dikke kleurenplaatjes van circa 36 x 60 mm. zijn geschilderd en stellen insecten voor. Alle plaatjes, zowel liggende als staande afbeeldingen, zijn staand opgenomen met 12 (3 rijen van 4) per plaatjespagina. Links boven in het plaatje is klein het nummer afgedrukt. Een extra bijzonderheid is, dat de afbeeldingen in hoogdruk zijn uitgevoerd, maar vaak is dat door de tijd afgevlakt. De plaatjespagina's zijn voorzien van een kop “PLAAT I” t/m “PLAAT XV”. Boven elk plaatjeskader is vet het nummer van het plaatje gedrukt en eronder klein de benaming in het Nederlands en Latijn.

De geschilderde kleurenplaatjes in reliëfdruk zijn ongesigneerd en zijn doorlopend genummerd 1 – 180.

Inhoud

De voorplaat en achterplaat doen vermoeden dat dit een kinderboek is, dat is echter niet het geval. Het is deels een beknopt biologieboek, deels vakliteratuur voor de land- en tuinbouw.

Het boek bestaat uit twee delen.

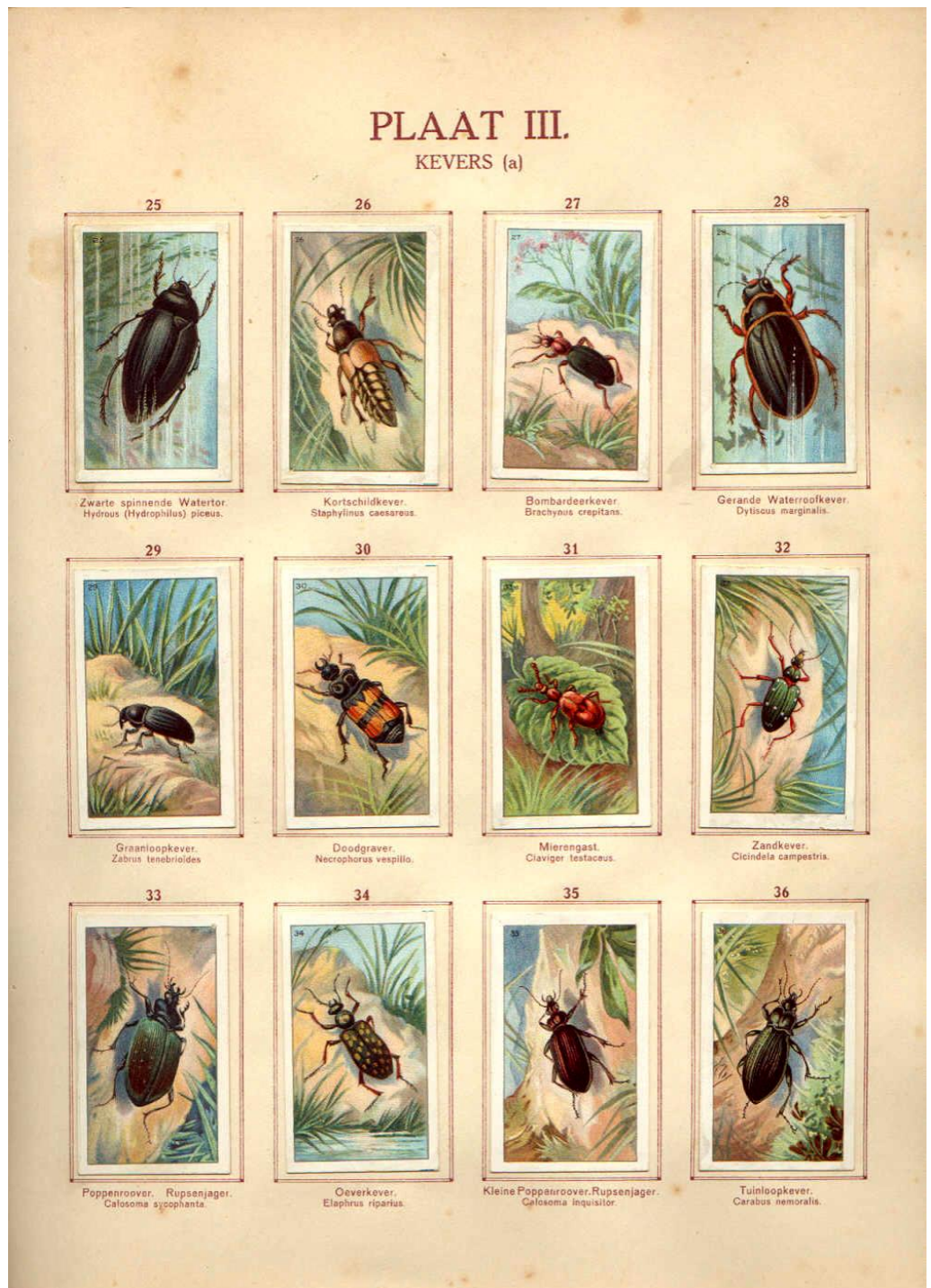
Het Algemeen Gedeelte (p. 1 – 19) behandelt de Lichaamsbouw der insecten en een groot aantal verwante onderwerpen – Hoe lang leeft een insect; Hoe overwinteren insecten; Dimorphisme en Polymorphisme; Parasitisme; Insectenplagen et cetera – in een verwarrende indeling van onduidelijke hoofdstukken en vele Romeins genummerde paragrafen, om onduidelijke redenen voorafgegaan door “De geschiedenis van het Koolwitje”.

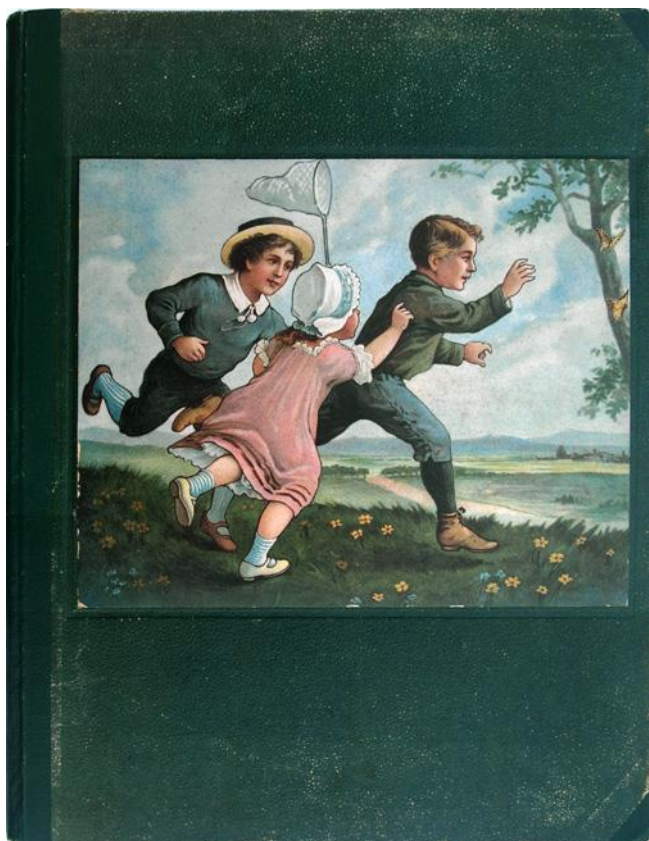
Het tweede, Bijzonder Gedeelte (p. 20 – 80), is systematisch onderverdeeld in de 15 platen: Plaat I Larven en poppen; Plaat II Rupsen en poppen; Plaat III Kevers (1) – op de plaat Kevers (a) genoemd – et cetera. Elke beschrijving begint met een inleiding, gevolgd door een genummerde beschrijving bij elke afbeelding.

De auteur Teunissen geeft duidelijk blijk van zijn achtergrond van land- en tuinbouwspecialist; hij besteedt veel aandacht aan de schadelijkheid van de insecten en de bestrijding ervan, zoals hoe de “erwtkever” te bestrijden. Daarbij worden veel voorbeelden gegeven van natuurlijke bestrijding: lieveheersbeestjes tegen bladluis, en sluipwespen tegen “Hessische muggen”, maar ook grovere methoden, zoals cyaankali, zwavelkoolstof, fosfor en ongebluste kalk.

Hier en daar staat er een opmerkelijk Germanisme in de tekst, vermoedelijk als gevolg van de geraadpleegde literatuur, bijvoorbeeld: “zeer slim is natte koude”, met “slim” in de betekenis van “erg” (p. 10).

Aardig, maar in tegenspraak met de afbeeldingen op de kaft is de vermaning op pagina 53 bij “№ 103. Hoofdluis.”: “Reinheid, reinheid en voor schoolgaande kinderen: korte haren”.

BAAN02B

Heruitgave van het insectenalbum met stijve kaft.

De oorspronkelijke uitgave van dit album heeft een "zachte kaft", die zeer kwetsbaar is. Na enige tijd is van de nog in voorraad zijnde albums de zachte kaft verwijderd en vervangen door een stijve kaft zonder opdruk. De afbeelding van de kinderen op vlindervangst is uit de zachte kaft gesneden en op de voorkant van de nieuwe kaft geplakt.

Deze gewijzigde versie is zeldzaam.

Het album is niet opnieuw ingebonden, maar de op een bindgaas geniete katernen zijn in hun geheel met het bindgaas uit de zachte kaft gescheurd en in de nieuwe stijve kaft geplakt. Daarbij is het fraaie eerste reclameblad ook verwijderd. Voor het netjes inplakken in de nieuwe band is het gebruikelijke schutblad voor en achter toegevoegd, hoewel de oude band laat zien dat dat niet noodzakelijk is.

BAAN03
Alcmaria

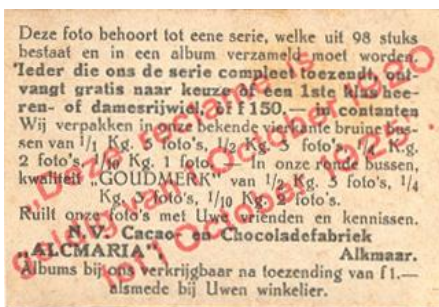
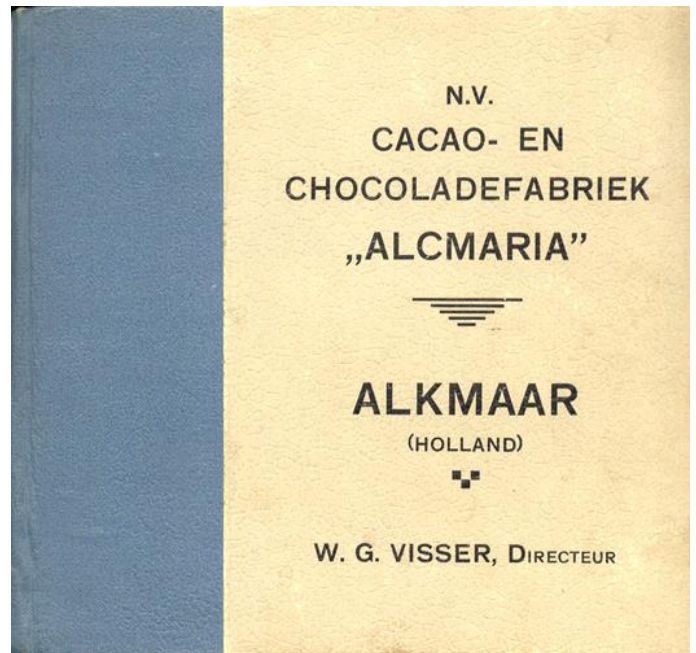
Album zonder titel. N.V. Cacao- en Chocoladefabriek „Alcmaria”, Alkmaar (Holland), (1920)

9 ongenummerde bladen met 98 genummerde plaatjes om in te steken.

Prijs: fl 1,-

Kenmerken

Klein insteekalbum van 17,5 x 16 cm, met stijve kft en met karton versterkte linnen rug. Het linnen loopt 5,5 cm door op voor- en achterplat. Het album bevat alleen 9 ongenummerde plaatjesbladen die in de band geniet zijn, verder geen schutbladen, titelblad e.d. Het lijkt erop dat men zich heeft verteld, of er is helemaal niet nagedacht toen gekozen werd om 98 plaatjes uit te geven. Op de vier dubbele bladen, 16 bladzijden, waarmee het album begint passen 96 plaatjes. Voor de laatste 2 plaatjes moest nog een blad met omgeslagen rand erbij geniet worden.

Het album is geheel tekstloos. Op de insteekbladen zijn alleen aan weerszijden 6 kaders gedrukt waarbinnen de plaatjes ingestoken kunnen worden, verder geen enkele opdruk, ook geen plaatjesnummers.

Het album biedt plaats aan $9 \times 12 = 108$ plaatjes. Alleen uit de tekst achterop de plaatjes is op te maken dat er 98 plaatjes zijn uitgegeven. De laatste 10 vakjes blijven dus vrij.

De fotoplaatjes zijn net als in het eerste topografische album iets kleiner dan de gebruikelijke afmetingen van zwartjes, namelijk 37 x circa 55 mm. Ze hebben weer betrekking op Alkmaar en omstreken. Deze plaatjes zijn echter, anders dan in het eerste album, bruin getint. De plaatjes van de twee albums zijn dus eenvoudig op kleur uit elkaar te houden. Overigens is ook de opdruk van de achterkant geheel verschillend. De plaatjes hebben geen witrand. Op de voorzijde is bovenaan in het beeld het nummer opgenomen en onderaan de naam.

